लोहितकं, क्ली, (लोहितमिव । इवार्थे कन् ।) रीतिः । इति राजनिर्घण्टः ॥

लोहितकः, पुं, (लोहित एव । स्वार्थे कन् ।) मङ्गलग्रहः । इति शब्दमाला ॥ पद्मरागमणिः । इति हेमचन्द्रः ॥ (यथा, माघे । १३ । ५२ ।
"लयनेषु लोहितकनिर्म्मिता भुवः
शितिरत्नरश्मिहरितीकृतान्तराः ॥"
रक्तवर्णयुक्ते, त्रि । यथा, महाभारते ।२।९।३।
"नीलपीतासितश्यामैः सितैर्लौहितकैरपि ।
अवतानैस्तथा गुल्मैर्मञ्जरीजालधारिभिः ॥")

लोहितचन्दनं, क्ली, (लोहितं चन्दनमिव ।) कुङ्कुमम् । इत्यमरः ॥ रक्तचन्दनम् ॥ (यथा, किरातार्ज्जुनीये । १ । ३४ ।
"परिभ्रमन् लोहितचन्दनोचितः
पदातिरन्तर्गिरिरेणुरुंषितः ॥")

लोहितपुष्पकः, पुं, (लोहितं पुष्पमस्य । कप् ।) दाड़िमवृक्षः । इति भावप्रकाशः ॥

लोहितमृत्तिका, स्त्री, (लोहिता मृत्तिका ।) गैरिकम् । इति रत्नमाला ॥ रक्तवर्णमृत्तिका च ॥

लोहिता, स्त्री, (लोहित+स्त्रियां टाप् ।) रागादिना रक्तवर्णा । इति जटाधरः ॥ वराहक्रान्ता । इति शब्दचन्द्रिका ॥ रक्तपुनर्नवा । इति राजनिर्घण्टः ॥

लोहिताक्षः, पुं, (लोहिते अक्षिणी यस्य । सक्थ्यक्ष्णोः स्वाङ्गात् षच् ।) विष्णुः । इति शब्दमाला ॥ कोकिलः । इति शब्दचन्द्रिका ॥ रक्तवर्णचक्षुर्युक्ते, त्रि । (यथा, महाभारते । १ । ५६ । ६ ।
"यथा सूतो लोहिताक्षो महात्मा
पौराणिको वेदितवान् पुरस्तात् ॥")

लोहिताङ्गः, पुं, (लोहितमङ्गं यस्य ।) मङ्गलग्रहः । इत्यमरः ॥ (यथा, हरिवंशे । २२८।१२।
"वामे च दक्षिणे चैव स्थितौ शुक्रबृहस्पती ।
शनैश्चरो लोहिताङ्गो लोहितार्कसमद्युतिः ॥")
कम्पिल्लकः । इति राजनिर्घण्टः ॥

लोहिताननः, पुं, (लोहितमाननं मुखं यस्य ।) नकुलः । इति राजनिर्घण्टः ॥ रक्तवर्णमुखे, त्रि ॥

लोहितायः, [स्] क्ली, (लोहितमयः ।) ताम्रम् । इति त्रिकाण्डशेषः ॥ (विशेषोऽस्य ताम्रशब्दे विज्ञेयः ॥)

लोहितायसं, क्ली, (लोहितमायसम् ।) रक्तवर्णलोहजातिः । इति मुग्धबोधव्याकरणम् ॥

लोहिनी, स्त्री, (लोहिता+"वर्णादनुदात्तादिति ।" ४ । १ । ३९ । इति ङीप् । तकारस्य नकारादेशश्च ।) रक्तवर्णा स्त्री । यथा,—
"रोहिणी रोहिता रक्ता लोहिनी लोहिता च सा ॥"
इति जटाधरः ॥

लोहोत्तमं, क्ली, (लोहेषु सर्व्वतैजसेषु उत्तमम् ।) स्वर्णम् । इति हेमचन्द्रः ॥

लौकायतिकः, पुं, (लोकायतमधीते वेद वा । लोकायत+"क्रतूक्थादि सूत्रान्तात् ठक् ।" ४ । २ । ६० । इति ठक् ।) तार्किकभेदः । (यथा, गो० रामायणे । २ । १०९ । २९ ।
"कच्चिन्नु लौकायतिकान् ब्राह्मणानुपसेवसे ।
अनर्थकुशला ह्येते मूढ़ाः पण्डितमानिनः ॥")
चार्व्वाकशास्त्रवेत्ता । लोकायतं वेत्ति इत्यर्थे ष्णिकप्रत्ययेन निष्पन्नोऽयम् ॥

लौकिकः, त्रि, (लोके विदितः प्रसिद्धो हितो लोकं वेत्ति वा । लोक+ठञ् ।) लोकव्यवहारसिद्धः । यथा,—
"वैदिका लौकिकज्ञैश्च ये यथोक्तास्तथैव ते ।
निर्णीतार्थास्तु विज्ञेया लोकात्तेषामसंग्रहः ॥"
इति कलापव्याकरणे सन्धिवृत्तौ प्रथमप्रकरणम् ॥ लोकाय हित इत्यर्थे च ष्णिकप्रत्ययनिष्पन्नः । इति मुग्धबोधव्याकरणम् ॥

लौकिकता, स्त्री, (लौकिकस्य भावः । लौकिक+तल् ।) लोकव्यवहारसिद्धत्वम् । शिष्टाचारेऽस्य भूरिप्रयोगः ॥

लौकिकाग्निः, पुं, (लौकिकोऽग्निः ।) असंस्कृताग्निः । यथा, श्राद्धतत्त्वे ।
"न पैत्र्ययज्ञियो होमो लौकिकाग्नौ विधीयते ॥"

लौड, ऋ उन्मादे । इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा०-पर०-अक०-सेट् ।) चतुर्द्दशस्वरी । ऋ, अलुलौड़त् । इति दुर्गादासः ॥

लौहः, पुं, (लोह एव । प्रज्ञाद्यण् ।) लोहः । इत्यमरटीकायां भरतः ॥ स च पञ्चविधः । यथा । काञ्चिः १ पाण्डिः २ कान्तः ३ कालिङ्गः ४ वज्रकः ५ । अस्य त्रयोदशविधसंस्काराः । यथा । शालिघर्षणम् १ उद्वर्त्तनम् १ अम्लभावनम् ३ आतपशोषः ४ निषेकः ५ मारणम् ६ दलनम् ७ क्षालनम् ८ सूर्य्यपाकः ९ स्थालीपाकः १० चूर्णनम् ११ पुटपाकः १२ पाकनिष्पन्नः १३ । अस्य गुणाः । आयुर्ब्बलवीर्य्यकामदातृत्वम् । रोगनाशित्वम् । श्रेष्ठतमरसायनत्वञ्च । कृष्णवर्णस्य तस्य गुणाः । शोथशूलार्शःकुष्ठपाण्डुप्रमेहमेदवायु-नाशित्वम् । वयःस्थैर्य्यचक्षुस्तेजःकारित्वम् । सारकत्वम् । गुरुत्वञ्च । शोधितस्यास्य गुणौ । सर्व्वरोगनाशित्वम् । मरणनाशित्वञ्च । अशुद्धस्य तस्य गुणाः । जारणायोग्यत्वम् । आयुर्नाशकत्वञ्च । इति रत्नावल्यादयः ॥ * ॥ (अथास्य शोधनादिनियमः ।
"त्रिफलाष्टगुणे तोये त्रिफलाषोड़शं पलम् ।
ततः क्वाथे पादशेषे लौहस्य पलपञ्चकम् ॥
कृत्वा तप्ताणि पत्राणि सप्तवारं निषेचयेत् ।
ध्रुवं प्रलीयते दोषो गिरिजे लोहसम्भवः ॥"
इति लोहशोधनम् ॥ * ॥
"भानुपाकात्तथा स्थालीपाकाच्च पुटपाकतः ।
निरुत्थो जायते लौही यथोक्तफलदो भवेत् ॥"
इति संक्षिप्तलौहमारणम् ॥ * ॥
"द्वादशांशेन दरदं तीक्ष्णचूर्णस्य मेलयेत् ।
कन्यानीरेन संमर्द्द्य यामयुग्मञ्च संपुटे ।
पुटेदेवं लौहचूर्णं सप्तधा मारणं व्रजेत् ॥"
इति वैद्यकरसेन्द्रसारसंग्रहे जारणमारणाधिकारे ॥") अन्यत् लोहशब्दे द्रष्टव्यम् ॥ (छागविशेषः । यथा, महाभारते । १३ । ८८ । १३ ।
"अजेन वापि लौहेन मघास्वेव यतव्रतः ।
हस्तिच्छायासु विधिवत् कर्म्म व्यजनवीजितम् ॥"
लोहशब्दार्थोऽप्यत्र ॥)

लौहचारकः, पुं, (लौहेन लौहनिगड़ेन चारः प्रचारो यत्र ।) नरकभेदः ॥ यत्र निगड़ैर्बध्यन्ते । इति पुराणम् ॥

लौहजं, क्ली, (लौहात् जायते इति । जन्+डः ।) मण्डूरम् । इति रत्नमाला ॥

लौहभाण्डः, पुं, (लौहस्य भाण्डमिवाकृतिर्यत्र ।) अश्मभालम् । इति शब्दचन्द्रिका ॥ हामन्दिस्ता इति भाषा । लौहनिर्म्मितभाण्डे, क्ली ॥

लौहभूः, स्त्री, (लौहस्य भूरिव ।) कठिनी । सा तु लौहपात्रविशेषः । यथा,—
"लौहात्मा चायुगा लौहा लौहभूः कठिनीत्यपि ॥"
इति शब्दचन्द्रिका ॥

लौहमलं, क्ली, (लौहस्य मलम् ।) लोहमलम् । इति राजनिर्घण्टः ॥ (तथास्य विषयः ।
"सद्यो लौहमलाज्यमाक्षिकसिताभागाः समा मानतः
पात्रे ताम्रमये दिनान्तमथितं संस्थापयेदातपे
पश्चात्तद्घनतां प्रणीय रजनीमेकां बहिः स्थापयेत् ।
पात्रे ताम्रमये विधेयमथवा पात्रे हविर्भाविते ॥
पश्चान्माषचतुष्टयं प्रतिदिनं जग्ध्वा जलं शीतलम् ।
पेयं भोजनपूर्व्वमध्यविरतोऽस्वच्छन्दभोज्यैर्नरैः ॥
जेतुं शूलहुताशमान्द्यकसनश्वासाम्लपित्तज्वरोन्मादापस्मृतिमेहसर्व्वजठराजीर्णादि सर्व्वा रुजः ॥"
इति भैषज्यधन्वन्तरौ शूले चतुःसममण्डूरम् ॥)

लौहशङ्कुः, पुं, (लौहस्य शङ्कुर्यत्र ।) नरकविशेषः । यत्र सूचीभिर्भिद्यते । इति पुराणम् ॥ लौहनिर्म्मितकीलकश्च ॥

लौहा, स्त्री, लौहभूः । इति शब्दचन्द्रिका ॥

लौहात्मा, स्त्री, (लौह आत्मा यस्याः ।) लौहभूः । इति शब्दचन्द्रिका ॥

लौहितः, पुं, लोहितः । इति लोहितशब्दात् स्वार्थे ष्ण-(अण्) प्रत्ययेन निष्पन्नः ॥ लोहितसम्बन्धिनि, त्रि ॥

लौहितीकः, त्रि, (लोहित इव । लोहित+"कर्कलोहितादीकक् ।"५।३।११० । इति ईकक् ।) लोहितवर्णतुल्यः । इति सिद्धान्तकौमुदी ॥

लौहित्यं, क्ली, (लोहितस्य भावः । लोहित+ष्यञ् ।) लोहितत्वम् । इति मेदिनी । ये, १०२ ॥